УДК 330.142

Лідія Олександрівна ВОЛОЩУК

кандидат економічних наук, доцент,
викладач кафедри обліку, аналізу та аудиту,
Одеський національний політехнічний університет
E-mail: l.a.voloschuk@gmail.com

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Волощук, Л. О. Методичні засади та проблеми оцінювання інтелектуальної складової інноваційного розвитку промислового підприємства [Текст] / Лідія Олександрівна Волощук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2014. – Том 18. – № 2. – С. 87-94. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті визначено, що однією з першочергових проблем інформаційно-аналітичного забезпечення управління інтелектуальною складовою інноваційного розвитку підприємства є формування методичного забезпечення оцінювання його інтелектуального капіталу. Сучасна світова теорія управління інтелектуальним капіталом налічує десятки методів його оцінки, проте жоден з них не є універсальним у вітчизняних умовах господарювання, а оцінювання вартості інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств досі складає методичну проблему.

Предметом дослідження є методичне забезпечення оцінювання інтелектуального капіталу як вияву інтелектуальної складової інноваційного розвитку промислових підприємств.

Метою статті є систематизація наявних підходів та методів оцінювання інтелектуального капіталу, визначення проблем їх застосування у вітчизняних умовах господарювання, обґрунтування концептуальної моделі комплексного оцінювання інтелектуального капіталу промислових підприємств та напрямків подальших розробок.

Розглянуто основні підходи до класифікації методів оцінки інтелектуального капіталу підприємств, визначено переваги та проблеми застосування різних методів оцінки вітчизняними підприємствами та зовнішніми аналітиками за умов наявного інформаційно-облікового забезпечення. Визначено два ключових підходи до оцінки інтелектуального капіталу, що лежать в основі більшості методів: 1) інтегральний, який розглядає інтелектуальний капітал як неподільну категорію та базується на його тлумаченні як результату використання інтелектуальних ресурсів (потенціалу) та визначенні загальної вартості або коефіцієнта вартості інтелектуального капіталу підприємства; 2) структурний (поелементний), який розглядає інтелектуальний капітал як сукупність складових та спирається на оцінку його окремих елементів з наступним підсумовуванням їх вартості.

Обґрунтовано, що задоволення інформаційно-аналітичних потреб як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів інформації потребує розробки універсальної методики оцінювання інтелектуального капіталу підприємства, яка при паралельному застосуванні інтегрального та структурного підходів буде давати однаковий результат оцінки його вартості. Запропоновано концептуальну модель оцінювання інтелектуального капіталу промислового підприємства на засадах поєднання інтегрального та структурного підходів, кількісних та якісних методів оцінювання. Визначено напрямки подальших розробок у галузі управління інтелектуальним капіталом та його інформаційно-облікового забезпечення.

Ключові слова: *промислове підприємство; інноваційний розвиток; інтелектуальна складова; інтелектуальний капітал; оцінювання; підходи; методи оцінки; концептуальна модель оцінювання.*

© Лідія Олександрівна Волощук, 2014

Lidia Oleksandrivna VOLOSHCHUK

PhD in Economics, Associate Professor,
Lecturer,
Department of Accounting, Analysis and Audit,
Odessa National Polytechnic University
E-mail: l.a.voloschuk@gmail.com

METHODICAL BASIS AND PROBLEMS OF INTELLECTUAL COMPONENT ASSSESSMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES INNOVATIVE DEVELOPMENT

Abstract

In the article it is defined, that one of the primary problems of information-analytical maintenance of intellectual component of enterprise innovative development is to develop methodological support of its intellectual capital evaluation. Modern global theory of intellectual capital management has dozens of methods of its evaluation, but none of them is universal in domestic economic conditions, and valuation of intellectual capital of domestic enterprises is still methodological problem.

The subject of the study is methodological maintenance of evaluation of intellectual capital as a demonstration of intellectual component of industrial enterprises innovative development. The article aims to systematize the existing approaches and methods of intellectual capital assessment, to identify the problems of their application in domestic economic conditions, to ground the conceptual model of complex evaluation of industrial enterprises intellectual capital and directions of further research and developments.

The main approaches to classification of methods for enterprises intellectual capital assessment, the benefits and problems of usage of different methods for both domestic enterprises and external analysts under existing conditions of information and accounting maintenance, are considered.

Two main approaches to assessing the intellectual capital that underlie most of the existing methods are defined:1) integrated approach considers intellectual capital as indivisible category and is based on its interpretation as a result of use of intellectual resources (capacity) and the total value or ratio value of intellectual capital of the company;2) structural (partial) approach considers intellectual capital as a set of components and is based on an assessment of the individual elements, followed by summation of their value.

It is proved that the satisfaction of the informational and analytical needs of both internal and external information users, requires the development of universal method of evaluation of the intellectual capital of the company. This method in case of the parallel application of an integrated and structured approaches will give the same result for its assessing the value. It is proposed a conceptual model of industrial enterprises intellectual capital evaluation which is based on a combination of integral and structural approaches, quantitative and qualitative evaluation methods. The directions of further research and developments in the field of intellectual capital management and its information and accounting maintenance are defined.

Keywords: *industrial enterprise; innovative development; intellectual component; assessment; approaches; assessment methods; conceptual assessment model.*

JEL classification: D2, M2, O12

Вступ

Інноваційний розвиток підприємства забезпечується комплексним та ефективним використанням трьох внутрішніх складових: фінансової, матеріальної та інтелектуальної, які циклічно пов'язані через процеси формування та використання в інноваційній діяльності. Так формування фінансової складової передує формуванню матеріальної та інтелектуальної, ефективне використання останніх є необхідною передумовою відновлення та наступної ітерації формування фінансової складової. Дослідження теоретико-методичного підґрунтя оцінювання цих складових на етапах формування, використання та відновлення свідчить, що стосовно матеріальної та фінансової складових воно є достатньо розробленим для застосування в практиці вітчизняних підприємств. Тут його інструментарій базується на загальновідомій методології фінансового обліку, техніко-економічного та фінансового аналізу. Що ж стосується інтелектуальної складової, можна зазначити, що методологія управління нею взагалі та теоретико-методичні засади її оцінювання зокрема досі перебувають на етапі формування. Зокрема оцінка інтелектуальних ресурсів (активів), інтелектуального потенціалу та інтелектуального капіталу досі становить актуальну методичну проблему як у світовій, так і у вітчизняній теорії та практиці управління. Інтелектуальний капітал як складова інноваційного розвитку становить сукупність реалізованих можливостей розвитку, створених інтелектуальними ресурсами та закладених в

інтелектуальному потенціалі, що забезпечує ефективність інноваційної діяльності в процесах інноваційного розвитку підприємства [1]. Отже, формування методичного забезпечення оцінювання інтелектуального капіталу є однією з першочергових проблем при формуванні інформаційно-аналітичного забезпечення управління інтелектуальною складовою інноваційного розвитку підприємства.

Проблематиці оцінки інтелектуального капіталу присвячено численні наукові праці зарубіжних та вітчизняних авторів, у яких досліджуються сутність та структура, методичні підходи до його оцінки як у комплексі, так і за окремими його підсистемами й елементами, вплив на зростання вартості підприємств. Проте більшість з цих питань досі залишаються дискусійними. Це пов'язано, перш за все, з неосяжністю більшості складових елементів інтелектуального капіталу, що робить важким застосування традиційних методів, у тому числі бухгалтерських, їх виміру, та ускладнює вироблення єдиних підходів до його оцінювання. У підсумку вітчизняні інноваційно активні підприємства, не маючи методичного інструментарію адекватної оцінки інтелектуальних активів та капіталу, не можуть сформувати виважену стратегію управління ними, що гальмує процеси їх інноваційного розвитку. Водночас відсутність універсальної методики зовнішнього оцінювання інтелектуального капіталу підприємств унеможливлює їх порівняння (в межах галузі, певного ринку тощо) за цим найважливішим індикатором інноваційного розвитку.

Мета та завдання статті

Метою статті є систематизація сучасних підходів та методів оцінювання інтелектуального капіталу як вияву інтелектуальної складової інноваційного розвитку підприємств, визначення проблем їх застосування у вітчизняних умовах господарювання, обґрунтування концептуальної моделі комплексного оцінювання інтелектуального капіталу промислових підприємств та напрямків подальших розробок.

Виклад основного матеріалу дослідження

Основні відомі методи оцінки інтелектуального капіталу та проблеми їх застосування в практиці вітчизняних підприємств та установ розглянуто в публікаціях [2; 3]. Сучасна теорія управління інтелектуальним капіталом налічує щонайменше декілька десятків найбільш відомих методів його оцінки [3, с. 149-153], проте жоден з них не є універсальним, особливо у вітчизняних умовах господарювання. Крім того, основну методичну проблему досі складає оцінювання саме вартості інтелектуального капіталу (активів, ресурсів, потенціалу) підприємства.

З огляду на гіпотезу, що саме існування інтелектуального капіталу спричиняє позитивну різницю між ринковою та балансовою вартістю підприємств, найбільш розповсюдженими методами його вартісної оцінки є ті, що засновані на порівнянні цих двох вартостей підприємства. Серед найбільш розповсюджених показників можна назвати: 1) інтегральний показник інтелектуального капіталу підприємства, який становить різницю між загальною сукупною вартістю акцій за ринковою та балансовою ціною; 2) коефіцієнт Тобіна, який розраховується як відношення ринкової вартості об'єкта до вартості його заміни, відповідно вартість інтелектуального капіталу є похідним показником коефіцієнту.

Застосування різнорідного математичного та аналітичного інструментарію в різних методах оцінки інтелектуального капіталу, зміст та форма отриманої оцінки (грошова, коефіцієнтна, бальна тощо) породили питання їх відповідної класифікації.

Класифікація, запропонована К.-Е. Свейбі [4; 5], виокремлює 4 категорії методів виміру інтелектуального капіталу: 1) методи прямого виміру інтелектуального капіталу (Direct Intellectual Capital methods (DIC)); 2) методи ринкової капіталізації (Market Capitalization Methods (MCM)); 3) методи віддачі на активи (Return on Assets methods (ROAM)); 4) методи підрахунку балів (Score card Methods (SC)). Усі відомі методики оцінки інтелектуального капіталу легко розподіляються по чотирьох перерахованих категоріях. Варто відзначити відносну близькість DIC та SC методів, а також MCM та методів ROA. У перших двох випадках рух йде від ідентифікації окремих компонентів інтелектуального капіталу, в другому – від інтегрального ефекту.

Деякі вітчизняні фахівці (Кравченко С. І., Корнєва О. В. [6; 7]) пропонують поділяти методи оцінки інтелектуального капіталу на три групи: якісні, кількісні та такі, що не можна зарахувати до цих груп (умовно названі нижче «інші»). Інші методи (наприклад, індексний та метод реальних опціонів) покликані компенсувати недоліки кількісних, надавши можливість урахувати високу схильність інтелектуальних активів до коливання в ціні.

Якісні методи є історично першими та найбільш розповсюдженими у практиці світових корпорацій. До них, зокрема, відносяться Монітор нематеріальних активів К. Свейбі, метод збалансованих показників Каплана-Нортона та Навігатор «Skandia» Л. Едвінссона [4; 6] Метою якісних методів є аналіз структури

інтелектуального капіталу та ролі окремих його елементів (людського, клієнтського та організаційного) у функціонуванні підприємства. Ці методи подібні до методів діагностичної інформаційної системи, проте не дають грошової оцінки інтелектуального капіталу.

Кількісні (вартісні) методи ґрунтуються на ідентифікації і оцінці в грошовому вимірнику окремих інтелектуальних активів або компонентів інтелектуального капіталу, а також інтегральної оцінки його вартості. За методами отримання такої грошової оцінки компонентів інтелектуального капіталу або його загальної вартості кількісні методи поділяють на витратні, доходні та ринкові.

Витратні методи ґрунтуються на визначенні суми фактичних витрат, понесених на створення інтелектуальних активів. Приймається, що розрахована за бухгалтерськими правилами балансова вартість інтелектуального активу дорівнює його фактичній вартості. Витратні методи є найдоступнішими для оцінювання інтелектуального капіталу, особливо зовнішніми аналітиками, оскільки не потребують збору додаткової інформації, окрім наявної фінансової звітності. Проте, з огляду на зміст фінансової звітності за вітчизняними стандартами, їх застосування фактично зводиться до оцінки балансової вартості нематеріальних активів. Зрозуміло, що таким способом не отримати об'єктивної оцінки інтелектуального капіталу підприємств, адже нематеріальні активи за ПСБО містять лише окремі складові інтелектуальних активів (капіталу). Крім того, витратний облік інтелектуального капіталу не відображає його корисності. Отже, оцінка інтелектуального капіталу за витратним методом може мати аналітичну цінність лише за умов її поєднання з іншими методами оцінки – доходними або ринковими, які ґрунтуються на результативності використання інтелектуальних активів у діяльності підприємства.

Доходні методи передбачають, що суб'єкт господарювання працює заради отримання прибутку, а вартість інтелектуального капіталу визначається його здатністю генерувати додатковий прибуток та додаткову рентабельність. До них відносять метод доданої економічної вартості (EVA), метод доходу на капітал знань (KCE), метод розрахункової вартості нематеріальних активів (CIV), метод інтелектуального коефіцієнту доданої вартості (VAIC) та ін. [3; 4; 6; 8; 9]. За деякими з цих методів оцінка інтелектуального капіталу має не грошовий, а коефіцієнтний вираз.

Ринкові методи ґрунтуються на порівнянні ринкової та балансової вартості активів або акцій підприємства. Вважається, що визначена різниця між ринковою та балансовою вартістю й містить у собі вартість інтелектуального капіталу, оскільки, якщо ціна підприємства істотно перевищує ціну його матеріальних активів, це свідчить про гідну оцінку саме інтелектуальної складової вартості – таланту персоналу, ефективності управлінських систем, стосунків з клієнтами та ін. Такі методи компенсують неможливість відображення всіх складових інтелектуального капіталу в балансі підприємств. До основних методів цієї підгрупи належать метод співвідношення ринкової та балансової вартості (Market-to-Book Value), метод q-індексу Тобіна [6; 7; 8; 9]. Незважаючи на найбільше розповсюдження у світовій практиці саме цих методів, при їх застосуванні у практиці вітчизняних підприємств постає проблема визначення ринкової вартості активів підприємства загалом та їх інтелектуальної складової зокрема.

Отже, можна виокремити два ключових підходи до оцінки інтелектуального капіталу, що лежать в основі означених методів: 1) *інтегральний підхід* до оцінки інтелектуального капіталу як комплексної та неподільної категорії, який полягає у виявленні його існування та ефективного використання на підприємстві, тобто на тлумаченні інтелектуального капіталу як результату та визначенні загальної вартості або коефіцієнту вартості інтелектуального капіталу (переважно, доходні та ринкові методи); 2) *структурний (поелементний) підхід* до оцінки інтелектуального капіталу як сукупності складових, що базується на оцінці його окремих складових елементів з наступним їх підсумовуванням для загальної оцінки (переважно витратні методи). Стає очевидним, що „досконалою" методикою оцінки інтелектуального капіталу буде така, яка при паралельному застосуванні обох підходів буде давати однаковий результат, проте саме такої методики на практиці досі не існує. Концептуальна модель комплексного оцінювання інтелектуального капіталу промислового підприємства наведена на рисунку 1.

Методи першої групи, зокрема найбільш відомі – інтегральний показник інтелектуального капіталу підприємства та коефіцієнт Тобіна, активно застосовуються в практиці країн з розвиненим фондовим ринком та є майже єдиними універсальними методами оцінки, які дозволяють порівнювати вартість інтелектуального капіталу різних підприємств та вивчати його динаміку. Проте переважно ринкова природа методів цієї групи робить їх важкозастосовними для вітчизняних підприємств в умовах нерозвиненого фондового ринку. До того ж вагомий інтелектуальний капітал накопичується на малих та середніх інноваційно активних підприємствах, які на вітчизняному фондовому ринку майже не репрезентовані. Більшість інтегральних доходних методів заснована на порівнянні показників ефективності досліджуваного підприємства з середньогалузевими та припущенні, що їх перевищення є наслідком наявності інтелектуального капіталу, що є причиною створення надприбутків. Отримані

значення показників за такого припущення можуть бути застосовані для ранжування підприємств галузі за рівнем капіталу, проте навряд чи надають об'єктивну оцінку його вартості.

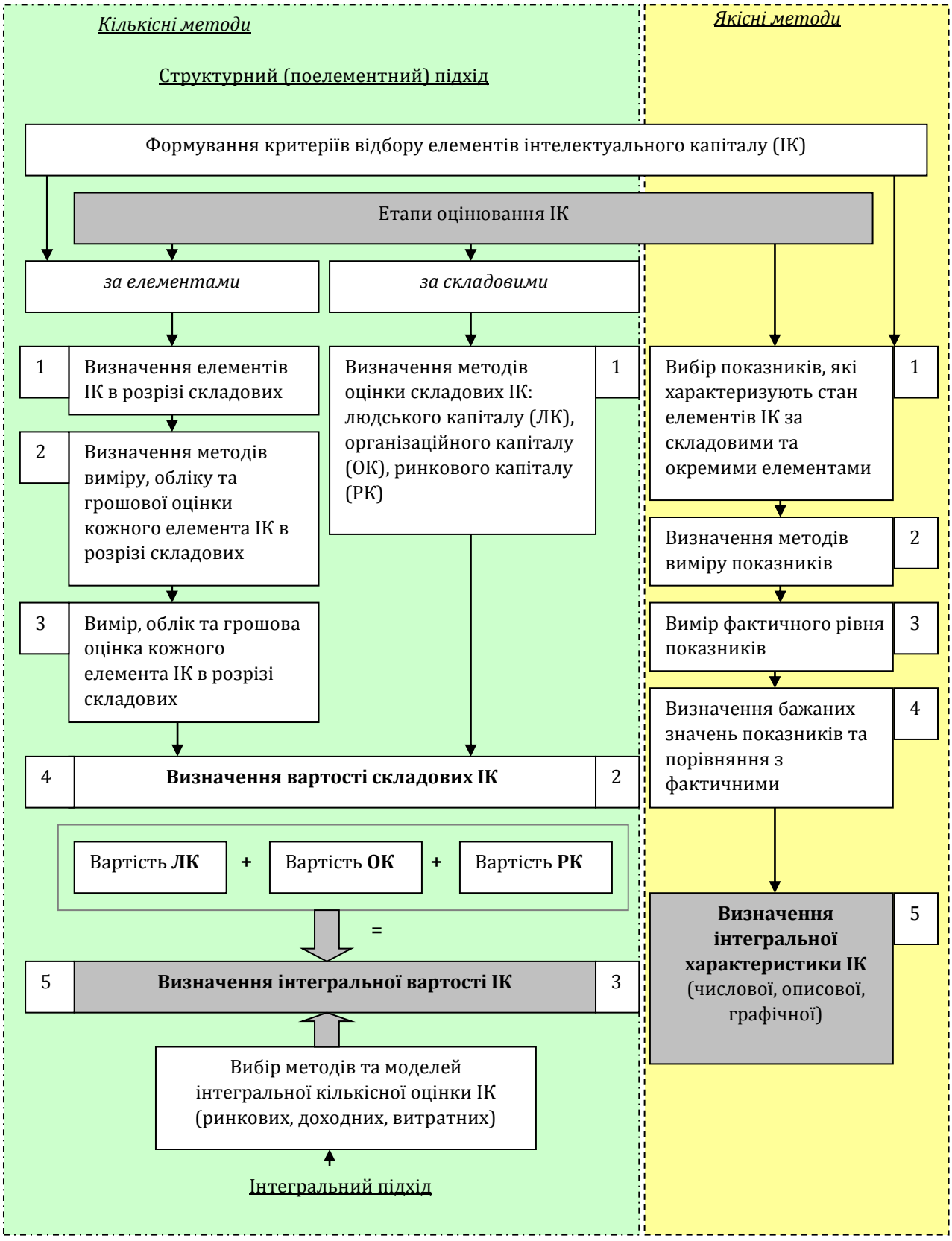

Рис. 1. Концептуальна модель комплексного оцінювання інтелектуального капіталу промислового підприємства

Розробники методів оцінки інтелектуального капіталу на основі другого підходу намагаються оцінити його в розрізі окремих складовихми, наприклад: людського, організаційного та клієнтського капіталу, та їх елементів. Оцінка інтелектуального капіталу за структурними складовими блоками надає можливість здійснення його структурно-динамічного аналізу та визначення тих складових та їх елементів, які надають підприємству найбільшу вигоду. Проте викликає сумнів об'єктивність порівняння оцінок складових, отриманих різними методами. Виконання умов порівняння даних вимагає застосування до всіх складових одного методу оцінки: доходного, витратного або ринкового.

В ідеальному випадку має визначатись вартість кожного елемента складової інтелектуального капіталу, які в сумі повинні давати повну вартісну оцінку інтелектуального капіталу підприємства. *Така оцінка має складатись з трьох послідовних етапів*: 1) ідентифікація всіх без винятку елементів інтелектуального капіталу за його складовими (людський, організаційний та клієнтський капітал); 2) оцінка кожного елемента в системі властивих йому вимірників та трансформація її в грошовий вимірник; 3) визначення підсумкового значення (вартості) інтелектуального капіталу.

Проблема постає на перших двох етапах: 1) перший етап потребує досконалого дослідження сутності інтелектуального капіталу та визначення всіх його складових елементів, потім формування системи обліку всіх без винятку елементів; 2) другий етап вимагає розробки інструментів (принципів) трансформації „умовної вартості" або „умовної цінності" кожного елемента в універсальний грошовий вимірник. Ці проблеми є досі не вирішеними на рівні загальної методології.

Другий підхід властивий не тільки кількісним, але і якісним методам оцінки. При якісній оцінці інтелектуального капіталу зазвичай застосовуються методи бальних оцінок, апріорного ранжування, індексні методи – засновані на зіставленні рівня (у властивому кількісному або якісному вимірнику) певної складової інтелектуального капіталу з визначеними еталонами, а також матричні методи (за аналогією з матричними методами стратегічного аналізу). Інтегральна оцінка інтелектуального капіталу отримується з використанням: 1) різних математичних моделей визначення сукупного індексу (або рангу) на основі узагальнення індивідуальних індексів складових інтелектуального капіталу; 2) графічних, зокрема матричних та пелюсткових, моделей. Застосування якісних методів на засадах поелементного підходу до оцінки інтелектуального капіталу створює безліч можливостей для формування інструментів та методик аналізу відповідно до його бачення фахівцями та керівниками певного підприємства та певних аналітичних цілей. Проте вони можуть застосовуватись лише внутрішніми аналітиками, оскільки засновані на внутрішніх даних системи управління та управлінського обліку та використовуватись для задоволення суто внутрішніх аналітичних потреб менеджменту підприємства. Результати такої оцінки навряд чи можуть бути достатньо об'єктивними та корисними для зовнішніх користувачів інформацією та бути придатними для порівняння з оцінками інших підприємств.

Оцінювання інтелектуального капіталу підприємства та його результати мають бути корисними та доступними як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів. Вибір методів для зовнішньої та внутрішньої оцінки обумовлюється вимогами до вхідної інформації та рівнем її доступності. Так зовнішня оцінка може здійснюватися лише методами, заснованими на загальнодоступній інформації фінансової звітності підприємств, статистичної галузевої та національної звітності, доступних ринкових даних щодо вартості цінних паперів підприємства-емітента (рис. 2). Ці вимоги значно звужують спектр методів, які можуть застосовуватись зовнішніми аналітиками.

Інтелектуальна складова інноваційного розвитку підприємства втілюється у так званому інтелектуальному капіталі, який розуміється, з одного боку, як сукупність складових елементів (інтелектуальних ресурсів (активів), що формують інтелектуальний потенціал), а з іншого – як результат їх використання в процесах інноваційного розвитку. Недостеменна визначеність сутності та складу цієї категорії в економічній теорії обумовлює існування методичної проблеми її оцінювання, особливо у грошовому вимірнику, з метою оперативного та стратегічного управління.

Більшість відомих методів оцінки інтелектуального капіталу засновані на одному з двох підходів: 1) інтегральний підхід: передбачає оцінку інтелектуального капіталу як комплексної та неподільної категорії та базується на його тлумаченні як результату та визначенні загальної вартості або коефіцієнта вартості інтелектуального капіталу; 2) структурний (поелементний) підхід: передбачає оцінку інтелектуального капіталу як сукупності складових та базується на оцінці його окремих складових та елементів за складовими з наступним їх підсумовуванням для отримання інтегральної оцінки. Звичайно для аналізу динаміки вартості інтелектуального капіталу та її порівняння з показниками інших підприємств на ринку достатнім може бути лише інтегральна оцінка, отримана із застосуванням одного з відомих ринкових або доходних методів. Проте вона майже не дає менеджменту корисної інформації для здійснення поелементного управління інтелектуальним капіталом. Структурний підхід до оцінки інтелектуального капіталу дозволить здійснювати його структурно-динамічний аналіз за ключовими складовими та їх елементами, регулювати ефективність формування

та використання різних інтелектуальних ресурсів та елементів інтелектуального капіталу.

	Методичні засади оцінювання інтелектуального капіталу	
	Інформаційна база	Підходи до визначення
Внутрішня оцінка	*Загальнодоступні дані*	*Інтегральний підхід (кількісні методи)*
	▪ фінансова звітність підприємств ▪ статистична звітність на рівні галузі, регіону, держави ▪ статистика фондових ринків	▪ ринкові методи (коефіцієнт Тобіна та т. п.) ▪ доходні методи ▪ витратні методи (як балансова вартість нематеріальних активів та гудвілу)
	Внутрішні дані підприємства	*Поелементний підхід (кількісні методи)*
	▪ дані управлінського обліку ▪ дані маркетингових досліджень (бенчмаркетинг)	▪ ринкові методи (сума ринкової вартості елементів та складових ІК) ▪ доходні методи (сума очікуваних додаткових доходів від застосування елементів та складових ІК) ▪ витратні методи (вартість витрат на створення або придбання елементів та складових ІК)
		Поелементний підхід (якісні методи)
		▪ методи індексного аналізу ▪ методи графічного (матричного, пелюсткового) аналізу
Зовнішня оцінка		

Рис. 2. Підходи та інформаційна база оцінювання інтелектуального капіталу підприємства для потреб внутрішніх та зовнішніх користувачів

Висновки та перспективи

Результати оцінювання інтелектуального капіталу мають задовольняти потреби як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів інформації. Корисність для внутрішніх користувачів становлять результати оцінки за всіма методами (як кількісними, так і якісними), здатність системи управління підприємства до застосування яких залежить від наявного обліково-інформаційного забезпечення. Корисність для зовнішніх користувачів становлять, перш за все, результати кількісної (грошової) оцінки інтелектуального капіталу, проте навіть методи інтегральної кількісної оцінки, розповсюджені у світовій практиці, у вітчизняних умовах є недостатньо доступними та об'єктивними з точки зору наявного обліково-інформаційного забезпечення.

Отже, „досконалою" методикою оцінки інтелектуального капіталу буде така, яка при паралельному застосуванні інтегрального та структурного підходів буде давати однаковий результат оцінювання. Проте саме такої методики на практиці досі не існує. Її формування потребує як подальших досліджень сутності та складу інтелектуального капіталу, так й значних розробок у галузі методології їх поелементної грошової оцінки та обліку.

Список літератури

1. *Волощук, Л. О. Інтелектуальна складова інноваційного розвитку промислових підприємств: сутність та проблеми управління / Л. О. Волощук // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Економіка: реалії часу і перспективи» (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 20-21 лютого 2014 р.). Том 1. – Одеса, ОНПУ, 2014. –С. 59-61.*
2. *Волощук, Л. О. Особливості застосування методів вартісної оцінки інтелектуального капіталу у фінансовому аналізі / Л. О. Волощук, Л. В. Скороходова, О. М. Церковна // Економіка харчової промисловості. – № 1(13), 2012. – С. 32-34.*
3. *Організаційно-економічне забезпечення комерціалізації результатів науково-технічних досліджень вищих навчальних закладів та їх наукових підрозділів, що сприяє інноваційному розвитку України:*

монографія / С. В. Філиппова, К. В. Ковтуненко, Л. О. Волощук, С. А. Нізяєва, І. О. Башинська. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2012. – 326 с.
4. *Козырев, А. Н. Экономика интеллектуального капитала. Научные доклады № 7(R) / А. Н. Козырев. – СПб. : НИИ менеджмента СПбГУ, 2006. – 30 с.*
5. *Ступнікер, Г. Формування і оцінка інтелектуального капіталу підприємства / Г. Ступнікер // Економічний аналіз. – 2010. – № 5. – С. 219-223.*
6. *Кравченко, С. І. Обліково-аналітичне забезпечення управління інтелектуальним капіталом / С. І. Кравченко, О. В. Корнєва // Вісник Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – № 647, – 2009. – С. 56-70*
7. *Кравченко, С. І. Оцінювання інтелектуального капіталу вищих навчальних закладів / С. І. Кравченко, О. В. Корнєва // Маркетинг і менеджмент. –№ 3, 2011. – С. 55-61.*
8. *Голяш, І. Аналіз інтелектуального капіталу підприємства / І. Голяш, Л. Будник // Економічний аналіз. – 2010. – №7. – С. 12-18.*
9. *Старик, Р. Я. Методичні аспекти оцінки рівня інтелектуального капіталу підприємства / Р. Я. Старик // Науковий вісник НЛТУ України. – № 20.15, 2010. – С. 72-78.*

References

1. *Voloshchuk, L. O. (2014). Intelektualna skladova innovatsiinoho rozvytku promyslovykh pidpryiemstv: sutnist ta problemy upravlinnia. Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Ekonomika: realii chasu i perspektyvy». Odesa, ONPU.*
2. *Voloshchuk, L. O., Skorokhodova L. V. & Tserkovna O. M. (2012). Osoblyvosti zastosuvannia metodiv vartisnoi otsinky intelektualnoho kapitalu u finansovomu analizi. Ekonomika kharchovoi promyslovosti, 1(13), 32-34.*
3. *Filyppova, S. V., Kovtunenko, K. V., Voloshchuk, L. O., Niziaieva, S. A., Bashynska, I. O. (2012). Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia komertsializatsii rezultativ naukovo-tekhnichnykh doslidzhen vyshchykh navchalnykh zakladiv ta yikh naukovykh pidrozdiliv, shcho spryiaie innovatsiinomu rozvytku Ukrainy. Donetsk: Noulidzh.*
4. *Kozyrev, A. N. (2006). Jekonomika intellektual'nogo kapitala. Nauchnye doklady № 7(R). SPb. : NII menedzhmenta SPbGU.*
5. *Stupniker, H. (2010). Formuvannia i otsinka intelektualnoho kapitalu pidpryiemstva. Ekonomichnyi analiz, 5, 219-223.*
6. *7. Kravchenko, S. I. & Kornieva, O. V. (2009). Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia intelektualnym kapitalom. Visnyk Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika», 647, 56-70.*
7. *Kravchenko, S. I. & Kornieva, O. V. (2011). Otsiniuvannia intelektualnoho kapitalu vyshchykh navchalnykh zakladiv. Marketynh i menedzhment, 3, 55-61.*
8. *Holiash, I. & Budnyk, L. (2010). Analiz intelektualnoho kapitalu pidpryiemstva. Ekonomichnyi analiz, 7, 12-18.*
9. *Staryk, R. Ya. (2010). Metodychni aspekty otsinky rivnia intelektualnoho kapitalu pidpryiemstva. Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy, 20.15, 72-78.*

Стаття надійшла до редакції 02.12.2014 р.